

of students. A demonstration of a thematic patient and a technology of functional methods of examination, followed by a discussion of the diagnosis after the type of a dialogue between a lecturer – the head of the master-class and a student is the most effective method of mastering practical skills necessary for future appropriate medical practice.

Key words: master class, student scientific society, learning.

National Medical University (Ivano-Frankivsk)

Рецензент – проф. О.І. Федів

Buk. Med. Herald. – 2013. – Vol. 17, № 2 (66). – P. 212-214

Надійшла до редакції 25.03.2013 року

© Н.М. Галюк, 2013

УДК 614.254.3:616.8

В.А. Гриб

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЦИКЛУ «НЕВРОЛОГІЯ» ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА – СІМЕЙНА МЕДИЦИНА»

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Резюме. У роботі представлені сучасні тенденції та особливості інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання циклу «Неврологія» лікарів-інтернів зі спеціальності «Загальна практика – сімейна медицина» відповідно до реформи медичної освіти України на кафедрі неврології ІФНМУ. Визначено базові напрямки оптимізації навчання та впровадження інноваційних, інтерактивних сучасних форм: проблемних лекцій з відеопрезентаціями, технологій ситуаційного навчання (кейс-ситуацій), тестової системи оцінки

знань; організації практичної підготовки шляхом засвоєння неврологічних методик у міжкафедральній тренажерній залі та безпосередньою роботою з пацієнтом під контролем викладача із засвоєнням умінь, навичок, фахових маніпуляцій у наданні невідкладної допомоги хворим з неврологічною патологією на догоспітальному етапі.

Ключові слова: освіта лікарів-інтернів, інтерактивні методи, семінари, кейс-ситуаційні завдання.

Вступ. Якість надання медичної допомоги громадянам України залежить, перш за все, від рівня практичної підготовки лікарів, здатних до творчої праці, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, професійного розвитку, конкурентоспроможності на ринку праці [4].

Основною умовою формування сімейного лікаря є набуття широкого спектра мультидисциплінарних знань [5]. Одним із напрямків для створення комфортних умов навчального процесу є використання інноваційних технологій і, в першу чергу, інтерактивних методів навчання [6, 7]. Цей метод передбачає підвищення якості викладання теоретичного курсу з використанням сучасних технологій: проблемні лекції, лекції майстер-клас, лекції прес-конференції, де поряд із традиційними підходами широко застосовують технології ситуаційного навчання (кейс-метод, імітацію рольових ігор) [1, 7]. Не менш важливим є вивчення і оволодіння окремими позааудиторними темами із залученням низки інноваційних технологій: використання Інтернет - мережі, електронних варіантів наробок кафедри. Важливим розділом у підготовці сімейного лікаря є неврологія. Це пов'язано, вірогідно, з тим, що в структурі захворювань на амбулаторному прийомі в сімейного лікаря неврологічна патологія діагностується майже в 30 % пацієнтів. Крім цього, деякі гострі неврологічні захворювання відно-

сяться до розряду невідкладних станів, які є загрозливими для життя і потребують вирішення питань не тільки своєчасної діагностики, а й адекватної невідкладної лікарської допомоги та організаційних заходів [2].

Згідно з розробленими програмами в підготовці сімейного лікаря та вимогами кваліфікаційної характеристики, матеріал, яким має оволодіти сімейний лікар, надто обтяжливий, а цикл занять згідно з програмою складає всього три тижні. Це потребує впровадження інноваційних та інтегральних педагогічних методів, що оптимізуюватимуть можливості набуття знань і формування спеціальних практичних навичок та вмінь.

Мета дослідження. Визначити доцільність впровадження інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання з циклу «Неврології» для лікарів-інтернів зі спеціальності «Загальна практика – сімейна медицина».

Матеріал і методи. Матеріали отримані, а висновки сформовані на основі аналізу діючих навчальних планів і програм післядипломної освіти лікарів-інтернів з фаху «Загальна практика – сімейна медицина» та оцінки навчальної ефективності набутих теоретичних знань, спеціальних практичних навичок та умінь, отриманої за результатами випускного іспиту за п'ятибальною системою, та врахуванням відсотка набраних правильних відповідей за питаннями з неврології

при тестуванні через атестаційну програму «ELEX» до та після впровадження інноваційно-інтегральних методик навчання.

Результати досліджень та їх обговорення.

Для удосконалення знань з неврології навчальним планом передбачено 92 години та 16 – з нейрохірургії (всього 108 годин). За кількістю годин цикл «Неврологія» посідає друге місце після циклу «Хірургія» (158 годин). При цьому інтерни мусять здобути спеціальні знання, освоїти спеціальні навички обстеження і вміння інтерпретації сучасних даних інструментально-лабораторних досліджень пацієнта з неврологічною патологією [3].

При проведенні циклу значна увага приділяється захворюванням та ураженням нервової системи, які часто трапляються в практиці сімейного лікаря: вертеброгенне ураження нервової системи, невралгії, моно- та полінейропатії, судинні, демієлінізуючі, запальні ураження головного мозку, судомні синдроми, травми головного і спинного мозку. Теоретична підготовка інтернів здійснюється під час лекцій (6 годин), семінарів (20 годин) та самостійної роботи з вивчення окремих тем. При проведенні лекцій нами широко застосовуються методи «інформаційного повідомлення»: аудіовізуальні презентації, відеофільми, графіки, інтегральні схеми патогенезу та топічної діагностики різних рівнів ураження нервової системи, відео- та мультимедійні презентації з демонстрацією дослідження неврологічного статусу хворих з різною патологією. Поєднання коментарів лектора з відеоінформацією та анімацією значно мотивує увагу слухачів до матеріалу за темою. Досить цінним під час лекції є презентація відео чи мультимедійних преференцій з діагностики та лікування окремих пацієнтів з практики лектора. Подальше засвоєння лекційного матеріалу проходить у вигляді співбесіди в діалоговому режимі (питання-відповідь). Таким чином, при викладанні теоретичного матеріалу кафедра переважно використовує дидактичні засоби навчання, варіантом якого є проблемна лекція, що створює певні ситуації і залучає слухачів до їх вирішення. Така методика, за даними анкетування інтернів, дала їм можливість швидше і якісніше засвоїти тему, а рівень збережених знань на час іспиту становив 75-80 %, тоді як при традиційному викладанні – 30-35 %. Цьому також сприяло надання їм лекційних матеріалів на електронних носіях, що уможливило в будь-який час протягом 15-20 хвилин оновити надану інформацію. Тоді як паперові носії без унаочнення теми вимагають для повторення матеріалу до однієї години.

Засвоєння теоретичного матеріалу на семінарах та практичних заняттях проводиться також із залученням інтерактивних методик: імітаційних ділових ігор, різних видів дискусій, семінарів-тренінгів, а за допомогою кейс-методу (активного проблемно-ситуаційного аналізу) – вирішенням конкретних завдань-ситуацій. Не

мало важливим на початку заняття є експрес-метод тестового контролю засвоєння теми в домашніх умовах шляхом вирішення тестів, кейс-завдань кожним студентом. Кафедрою розроблено 35 кейс-ситуаційних завдань для інтернів «Загальна практика – сімейна медицина» з актуальних тем загальної та спеціальної неврології, а також використовуються ситуаційні завдання комп'ютерного контролю, розв'язування блоку завдань із неврології за програмою «ELEX». Крім цього, тему засвоюємо шляхом дискусії і відповідей на окремі запитання, висвітлених у методичних вказівках. Особлива увага приділяється невідкладним станам (гострі порушення мозкового кровообігу, епістатус), та наданню невідкладної лікарської допомоги. Всі розділи з неврології є важливими, але ознайомлення, засвоєння та оволодіння практичними навичками є особливим етапом у підготовці сімейного лікаря. Планом типової програми передбачено 60 годин практичної лікарської діяльності для засвоєння фахових прийомів та методів досліджень чутливості, рухової функції та координації рухів, вегетативної нервової системи, черепно-мозкових нервів, патологічних рефлексів, функцій вищої нервової діяльності; встановлення топічного діагнозу з подальшою клінічною діагностикою, призначенням лікування та профілактики неврологічної патології на догоспітальному етапі ведення хворих, у тому числі дітей, вагітних та осіб літнього віку.

Насамперед, ми приділяємо значенню оволодінню навичками неврологічного обстеження хворих, методикам дослідження рефлекторної сфери, оболонкових симптомів, симптомів натягу, координаційних проб, прийомів дослідження усіх видів чутливості, визначення невідкладного стану та надання пацієнту адекватних заходів невідкладної допомоги і скерування його до стаціонару. Тестовому контролю поточної теми, роботи з пацієнтам передую практичне оволодіння визначення окремих симптомів (оболонкових, натягу), дослідження рефлекторної сфери на манекенах в умовах міжкафедрального тренажерного залу.

Практичне заняття за темою проводиться біля ліжка хворого або пацієнт запрошується в навчальну кімнату. Кожен із інтернів застосовує набуті ним практичні навички обстеження клінічних хворих на додипломному етапі навчання. При цьому викладач корегує правильність, послідовність обстеження та виконання тих чи інших прийомів, відмічає помилки. З метою оволодіння вмінням інтерпретації даних рентгенограм, КТ, МРТ, ТКДГ, лабораторних методів дослідження, заключення лікарів-консультантів лікарі-інтерни щоденно переглядають дослідження пацієнтів за темою, а також дані хворих, яких вони курують. На чергуванні в неврологічному відділенні інтерни знайомляться з принципами надання невідкладної допомоги, «сортування» пацієнтів, визначаються з алгоритмом діагностичних обстежень,

беруть участь у їх проведенні або спостерігають послідовність і етапи їх проведення. Використовуючи інформацію про ургентних хворих після сумісного огляду з групою інтернів, викладач підводить їх до поглибленого обговорення питань етіопатогенезу, диференціальної діагностики, лікування, профілактики, етапів реабілітації та експертизи працездатності пацієнта з визначеним захворюванням. Аналогічні розбори пацієнтів у вигляді колегіального діалогу проводяться на клінічних обходах, консилиумах з активною участю інтернів у обговоренні.

У неврологічному відділенні у пацієнтів із порушенням мозкового кровообігу лікарі-інтерни знайомляться із сучасним комплексом діагностично-лікувальних заходів надання допомоги:

- медикаментозне лікування хворих на ішемічний інсульт, включаючи тромболізис;
- визначення показів до проведення оперативного лікування пацієнтів із судинною мальформацією та геморагічним паренхіматозним інсультом;
- реабілітація пацієнтів у ранньому відновному періоді (масаж, логопедична корекція, кінезіотерапія тощо).

Досвід навчання в умовах цього відділення забезпечує інтернам можливість оволодіння цілим рядом практичних навиків: оцінки ступеня тяжкості захворювання із застосуванням сучасних шкал (NIHSS), шкал з визначення рівня порушення свідомості (шкала Глазго); визначення тактики лікування хворого в ранньому та пізньому відновному періодах з визначенням стану пацієнтів за шкалою Ренкіна та Бартелла.

Серед проблем при роботі з хворими, які постають перед сімейним лікарем, є больові синдроми. Сімейний лікар повинен на догоспітальному етапі надати допомогу пацієнтам, які страждають на гострий або хронічний біль. Враховуючи те, що основним джерелом болю є вертеброгенна патологія, тунельні синдроми, травматичні та запальні ураження периферичної нервової системи, програмою та робочим планом передбачені лекції, семінарські та практичні заняття за цією темою (12 годин). На лекціях та семінарських заняттях сімейні лікарі теоретично засвоюють методи лікування больових синдромів, а на практичних заняттях – навчаються проведенню лікувальних медикаментозних блокад, які є одним з найефективніших засобів у боротьбі з болем. Приділяємо належну увагу лікарів-інтернів сімейної медицини тактиці ведення неврологічних хворих на амбулаторному етапі, а також покази для скерування пацієнта до невролога та нейрохірурга.

Уведення сучасних інтегральних методів навчання на циклі «Неврологія» для інтернів зі спеціальності «Загальна практика - сімейна медицина» значно покращило засвоєння спеціальних навичок і вмін та оволодіння теоретичними і

практичними знаннями з діагностики, лікування, профілактики та надання адекватної допомоги при невідкладних станах в осіб із патологією нервової системи. Ефективність цих заходів була відмічена при проведенні випускного іспиту. Так, значно збільшився відсоток «відмінних» відповідей із питань невідкладної неврології – до 50 % проти 27 % при традиційних підходах навчання. А техніка правильного виконання інтернами спеціальних прийомів обстеження неврологічних хворих покращилась вдвічі. Більшість (83 %) з інтернів-лікарів правильно визначалася з тактикою ведення неврологічних пацієнтів на амбулаторному етапі, а також з показами скерування їх до спеціаліста. Таким чином, у них формується світогляд та вміння застосовувати на практиці отримані знання з неврології

Висновок

Інтерактивні, інноваційні методи підвищують ефективність та результативність навчання за їх використання на етапах навчального процесу, а різні засоби підходів до діагностики та лікування, проведення невідкладної допомоги та реабілітації хворих, вирішення проблемних кейс-ситуацій реалізують більш ефективну підготовку з неврології до практичної діяльності лікаря зі спеціальності «Загальна практика - сімейна медицина».

Література

1. Використання інтерактивних методів навчання при вивченні основ внутрішньої медицини / О.С. Хухліна, Л.В. Каньовська, О.С. Воевідка [та ін.]: матеріали Всеукраїнської конференції навчально-наукової конференції, присвяченої 55-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України [«Впровадження нових технологій за кредитно-модульної системи організації навчального процесу ВМ(Ф)НВ III-IV рівнів акредитації»], (м. Тернопіль, 26-27 квітня 2012 р.). – Тернопіль: Укрмедкнига, 2012. – С. 415-416.
2. Особливості навчання сімейного лікаря на кафедрі неврології / Ю.І. Головченко, Р.Я. Адамченко, Т.Н. Калішук-Слободін [та ін.] // Бук. мед. вісник. – 2005. – Т. 9, № 3. – С. 31-32.
3. Старинець Н.Г. До питання підготовки лікарів-інтернів «Загальна практика – сімейна медицина» з неврології / «Реорганізація методики післядипломної підготовки лікарів в умовах пілотного проекту реформування медицини у Вінницькій області»: тези доповідей методичної конференції. – Вінниця, 22 березня 2012 року. – С. 69-70.
4. Суліма Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // К.: Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 5-13.
5. Удосконалення засвоєння практичних навичок і методик студентами та лікарями-інтернами – важлива складова кадрової перебудови первинної ланки медичної допомоги населенню України / О.П. Волосовець, Ю.С. П'ятницький, І.С. Вітенко [та ін.] // Мед.освіта – 2012. – № 3. – С. 3-7.
6. Aronson L. Twelve tips for teaching reflection at all level of medical education / L. Aronson // Med. Teacher. – 2011. – Vol. 33 (3). – P. 200-205.
7. Susan S. The case study as a research method / S. Susan // University of Texas at Austin. – 1997. – 54 p.

**СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ЦИКЛА «НЕВРОЛОГИЯ»
ВРАЧЕЙ-ИНТЕРНОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ОБЩАЯ ПРАКТИКА –
СЕМЕЙНАЯ МЕДИЦИНА»**

В.А. Гриб

Резюме. В работе представлены современные тенденции и особенности инновационных технологий и интерактивных методов обучения цикла «Неврология» врачей-интернов по специальности «Общая практика – семейная медицина» в соответствии с реформой медицинского образования Украины на кафедре неврологии ИФНМУ. Определены базовые направления оптимизации обучения и внедрения инновационных, интерактивных современных форм: проблемных лекций с видео презентациями, технологий ситуационного обучения (кейс-ситуаций), тестовой системы оценки знаний; организации практической подготовки путем усвоения неврологических методик в межкафедральном тренажерном зале и непосредственной работой с больным под контролем преподавателя с усвоением умений, навыков, профессиональных манипуляций в оказании неотложной помощи больным с неврологической патологией на догоспитальном этапе.

Ключевые слова: образование врачей-интернов, интерактивные методы, семинары, кейс-ситуационные задачи.

**MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGY OF MEDICAL INTERNS TRAINING IN THE
CYCLE OF "NEUROLOGY " IN THE SPECIALTY
«GENERAL PRACTICE - FAMILY MEDICINE»**

V.A. Hryb

Abstract. This paper presents the current trends and features of innovative technologies and interactive teaching methods of medical interns training in the cycle of "Neurology " in the specialty «General Practice - Family Medicine" in compliance with the medical education reform in Ukraine at the Department of Neurology at IFNМУ. The basic directions of optimizing the education and introducing of innovative, interactive modern forms have been defined. These include problematic lectures with video presentations, situational learning technology (case-situations), a testing system for a knowledge evaluation; the organization of practical training by mastering the neurological techniques in the interdepartment training stimulator gym and working directly with patients under the supervision of an instructor with mastering skills, abilities of professional manipulations to provide emergency care to patients with neurological disorders at the prehospital phase.

Key words: education of interns, interactive methods, workshops, case situation tasks.

SHEE "National Medical University" (Ivano-Frankivs'k)

Рецензент – проф. В.М. Пашковський

Buk. Med. Herald. – 2013. – Vol. 17, № 2 (66). – P. 214-217

Надійшла до редакції 25.03.2013 року